

Pronken met andermans veren, of: *Andere Tijden, 2007* Exploderende Germanen

“Daar was eigenlijk niks over bekend, nooit iets over geschreven”

Bijlage bij de [De zaak Ad van Liempt](#)

© samenstelling Bart FM Droog, 8 augustus 2019

[Droog Magazine](#), 2019

inhoudsopgave

(tekst in blauw is aanklikbaar)

[Inleiding](#)

[Mackenzie, 1994 \(1966?\)](#)

[Loe de Jong, 1995](#)

[Schulze, 1998](#)

[Denemarken / Under Sandet](#)

[Frankrijk, België en Noorwegen](#)

[Andere Tijden, 2007](#)

[Reprise: 1ste Bataljon OVW Garderegiment Jagers](#)

Inleiding

In de 2019-hagiografie *TV Monument – Ad van Liempt*¹ noemt Van Liempt als één van zijn favoriete *Andere Tijden*-afleveringen een uitzending uit 2007, over Duitse krijgsgevangenen die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland landmijnen moesten ruimen. Daarbij zijn ruim 200 van hen om het leven gekomen.

Ad van Liempt, in dat *TV Monument* (43'30"- 44' 20"): **Daar was eigenlijk niks over bekend, nooit iets over geschreven.** En toen hebben we twee meiden van *Andere Tijden*, tja meiden, het zijn volwassen vrouwen inmiddels, die zijn aan het researchen gegaan en die kwamen steeds verder en toen bleek dat er, met een gemene truc eigenlijk wel, Duitse soldaten, die eigenlijk naar huis moesten, die hebben we hier vast kunnen houden en die mochten we geen krijgsgevangenen noemen, want krijgsgevangenen mag je van de Conventie van Genève geen gevaarlijk werk laten doen, dus we hebben ze een andere naam gegeven, *surrendered military personnel*, soldaten die zich hebben overgegeven, die hebben we aan het werk gezet om die mijnen te ruimen. Die hebben dat ook gedaan, maanden lang, mochten niet naar huis, ze moesten in Nederland mijnen ruimen. Zijn tweehonderdtien doden bij gevallen. Er zijn tweehonderdtien Duitse soldaten gesneuveld in Nederland, na de oorlog." (...) (45'11") "Die meiden [de *Andere Tijden*-onderzoekers] hebben vervolgens twee Duitsers gevonden, die woonden tegen de Poolse grens aan, die hadden meegeholpen, omdat te doen."

Daar was eigenlijk niks over bekend, nooit iets over geschreven....

Los van het gegeven dat in bovenstaand citaat Van Liempt er niet in slaagt die twee 'meiden' bij naam² te noemen (ook weer typisch), is de claim die hij hier maakte ongehoord. Want...

Naar [inhoudsopgave](#).

1 TV Monument- Ad van Liempt. Een programma van Han Peekel. BNNVARA, Hilversum, NPO 1, 06-01-2019, 22:40 uur.. Herhaald op 04-05-2019, NPO 1, 17:00 uur. .

<https://tvblik.nl/tv-monument/ad-van-liempt>

<https://tvblik.nl/tv-monument/ad-van-liempt-1>

2 Hoogstwaarschijnlijk waren dat Carolien Brugsma en Yfke Nijland.

Mackenzie, 1994 (1966?)

In 1994 jaar verscheen een zeer gedegen studie van S.P. Mackenzie over het lot van krijgsgevangenen in en direct na de Tweede Wereldoorlog. Het handelt ook over de Duitse krijgsgevangenen die mijnen moesten ruimen in Frankrijk en de Lage Landen, oftewel België en Nederland. Verrassend is dat daaruit blijkt dat wat Van Liempt in 2019 vertelde:

“Krijgsgevangenen mag je van de Conventie van Genève geen gevaarlijk werk laten doen, dus we hebben ze een andere naam gegeven, *surrendered military personnel*, soldaten die zich hebben overgegeven, die hebben we aan het werk gezet om die mijnen te ruimen.”

óók weer niet blijkt te kloppen. 'We' (als in: Nederland) hebben geen truc verzonden – dat was zo bedacht door de Britten en Amerikanen. Bovendien, die Duitsers werden niet *surrendered military personel* (SMP) genoemd, maar *surrendered enemy personel* (SEP). Dat lijkt een klein detail, maar wel eentje waarmee Van Liempt mensen, die aan de hand van zijn onjuiste benaming gaan zoeken, het bos instuurt. De zorgvuldigheid is andermaal ver te zoeken.

S.P. Mackenzie, fragment uit: *The Treatment of Prisoners of War in World War II*.

“More serious – and contrary to the spirit if not the letter of the Geneva Convention – was the treatment accorded German prisoners after the war had ended. With Allied POWs safely on their way home and the danger of retaliation gone, Allied governments felt free to alter the conditions of captivity hitherto enjoyed by German POWs when and where it was deemed necessary.

For the over 500,000 already in camps in the United Kingdom, the United States, Canada, Australia, and elsewhere when the war ended in May 1945, the changes were relatively minor. [53]

Rather more controversial was the position of the six million or so German serviceman who fell into Allied hands in the last weeks of the war and immediately after the final surrender. Unwilling (and to an extent unable) to meet the high standards of the Geneva code in coping with this huge mass of humanity, the Allies took the opportunity afforded by the disappearance of the Third Reich to argue that the convention no longer operated, – that POW status did

not apply to the vast majority who had passed into captivity on and after May 5. Dubbed instead “Surrendered Enemy Personnel” (SEP) by the British and “Disarmed Enemy Forces (DEF) by the Americans, these prisoners often endured extremely harsh conditions.

(...) That callous self-interest and a desire for retribution played a role in the fate of these men is illustrated by the way in which the safeguards in the convention governing POW labor were often ignored. Prisoners who were really too sick or otherwise ill-equipped to work were pressed into service in reconstruction, and **with full public support German captives were used in France and the Low Countries to help clear the huge number of mines laid by the Wehrmacht along the coastline from 1942 onward. This was highly dangerous work, and by September 1945 it was estimated by the French authorities that two thousand prisoners were being maimed and killed each month in accidents.** [55]

Working conditions, like living conditions, did improve over time in France, Germany, and the Low Countries. But the International Red Cross was never allowed to involve itself properly in the welfare of the SEP and DEF prisoners, and even the most conservative estimates put the death toll in French camps alone at over 16,500 in 1945.[56](...).

[53] See Conti, chaps. 4-6; Kochan. *Prisoners of England* (London, 1980), p. 88; M.B. Sullivan, *Thresholds of Peace: Four Hundred Thousand German prisoners and the People of Britain, 1944-1948* (London, 1979).

[55] Böhme. *Zur Geschichte der deutschen Kriegsgefangenen des Zweiten Weltkrieges*, 15 vol s. (München, 1962-1974) 13:173; International Committee of the Red Cross. *Report of the International Committee of the Red Cross on its Activities during the Second World War* (September 1, 1939 – June 30, 1947), vol 1, General Activities (Geneva, 1948) (hereafter ICRC), chapter 9, p. 334.

[56] Böhme, 13:88; see ICRC, pp. 255-256, 272-273, 331, 336. One alternative to these conditions was for German POWs to join the French Foreign Legion, an option that a significant number appear to have chosen. D. porch, *The French Foreign Legion: a Complete History* (London, 1991), p. 531.

Uit de noten bij Mackenzie wordt verwezen naar het werk van de Duitse historicus Kurt W. Böhme al in 1962-1974 een 22-delige serie over de ervaringen van Duitse krijgsgevangenen in de diverse landen samenstelde.

Dit gebeurde in opdracht van de regering van de Bondsrepubliek Duitsland, die in 1957 de opdracht de geschiedenis van de Duitse krijgsgevangenen uit en na de tweede Wereldoorlog te boekstaven, per land en per thema. Deel 12, in 1966 verschenen, handelde over de Duitse krijgsgevangenen in in België, Luxemburg en Nederland.

Het boek is nog niet binnen bij het schrijven van dit onderzoek, maar het kan niet anders dan dat óók daarin het een en ander staat over het mijnen ruimen en de slachtofferaantallen. Het betreft dit werk:

Hermann Jung. *Zur Geschichte der deutschen Kriegsgefangenen des Zweiten Weltkrieges. Band XII. Die deutschen Kriegsgefangenen im Gewahrsam Belgiens, der Niederlande und Luxemburgs.* Verlag Ernst und Werner Giesecke, München, 1966. 356p

Oók in 1994 verscheen in Nederland een werk, waarin – kort – verteld werd dat in Nederland Duitse krijgsgevangenen werden ingezet bij het mijnenruimen:

J. Hoffenaar en B. Schoenmaker er ook al over bericht, in een voetboot op blz. 471. van hun boek: *Met de blik naar het Oosten. De Koninklijke Landmacht, 1945-1990* (SdU Uitgevers, 1994). 535p.

Loe de Jong, 1995

Loe de Jong beschreef in 1995 in zijn *Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* (Deel 12. Epiloog, 1e band, 1995) op bladzijden 131-132 het volgende:

“De kleine rest [van krijgsgevangenen -Droog] die niet werd afgevoerd, bestond uit militairen van de Duitse genie, *Pioniere*, die ingezet werden bij het opruimen van de omvangrijke mijnevelden welke de *Wehrmacht* aan de stranden, in de duinen maar ook in grote landbouwgebieden had aangelegd, en uit manschappen van de

Kriegsmarine die voor diverse opruimingswerken werden ingezet, o.m. om mijnen uit de Maas te halen.' Van de *Pioniere* bleef een eerste grote groep (ruim honderd officieren en ruim drieduizend minderen) tot eind januari '46 aan het werk. De meesten keerden toen naar Duitsland terug, maar de overblijvenden werden aangevuld met *Pioniere* die eerst in België mijnen hadden opgeruimd - er ontstond een tweede groep van ca. duizend man. Uit die groep restte in oktober '46 een derde van driehonderd vrijwilligers die nog een vol jaar bleven controleren of alle mijnen inderdaad verdwenen waren: was men daar niet voldoende zeker van, dan waren zij de eersten die de betrokken landerijen met een ploeg of een verzwaarde eg bewerkten. (...) Gevaarlijke arbeid! Aan hoeveel mannen van de *Kriegsmarine* zij het leven heeft gekost, is niet bekend maar wij weten wel dat van de ruim drieduizend man **van de eerste groep Pioniere ruim tweehonderd om het leven zijn gekomen.**' (...)

Er zijn door de *Pioniere* in totaal volgens de Duitse cijfers (de Nederlandse zijn iets lager) meer dan 1,3 miljoen landmijnen alsook grote hoeveelheden andere explosieven opgeruimd.

De Jong meldt overigens ook dat in België Duitse krijgsgevangen bij het mijnenruimen werden ingezet, maar dat daar de verliezen minder dramatisch waren dan in Nederland.

http://www.meertens.knaw.nl/loedejongdigitaal/orig-pages/nl.vk.d.12-1/pg_0143.pdf
http://www.meertens.knaw.nl/loedejongdigitaal/orig-pages/nl.vk.d.12-1/pg_0144.pdf

Schulze, 1998

Verder verder verschenen ook in Duitsland meerdere publicaties, door Torsten Schulze, in *Focus Magazine* (1998)³ en door Bernhard Randerath, in 2005.⁴ Twee jaar vóór de bewuste *Andere Tijden*-uitzending.

Naar [inhoudsopgave](#).

3 Torsten Schulze. Tödlicher Einsatz. Focus Magazine Nr. 49, 30-11-1998.

https://www.focus.de/politik/deutschland/zeitgeschichte-toedlicher-einsatz_aid_174451.html

4 Bernhard Randerath: Als Kriegsgefangener in Holland zum Minenräumen eingesetzt [2005]. Zeitzeugen. 20 Lemo Jahre. Deutsches Historisches Museum, Berlin, [Gezien 06-08-2019].

<https://www.dhm.de/lemo/zeitzeugen/bernhard-randerath-als-kriegsgefangener-in-holland-zum-minenraeumen-ingesetzt.html>

Denemarken / Under Sandet

Schulze had het over de situatie in Denemarken⁵, waar zich vergelijkbare toestanden als in Nederland hadden voorgedaan, en waarover in 2015 de indrukwekkende film *Under Sandet / Land of Mine* verscheen⁶ – maar dit terzijde. Het totaal aantal omgekomen Duitsers in Denemarken wordt op 250 geschat.

Frankrijk, België en Noorwegen

Overigens, de praktijk om Duitse krijgsgevangenen in te zetten bij het ruimen van landmijnen vond ook in Frankrijk, België en Noorwegen plaats.

Dat kostte in Frankrijk 1800 Duitsers het leven. Heb nog geen betrouwbare Engelstalige publicaties over de Noorse situatie ontdekt, maar gezien de gebeurtenissen in de andere landen en de uitgestrekte kustlijn van Noorwegen, zullen honderden Duitsers omgekomen zijn.

Zie o.a.

Georg Bönisch. Surviving German POWs seek compensation. *Der Spiegel*, Hamburg, 25-08-2008.

<https://www.spiegel.de/international/europe/france-s-deadly-mine-clearing-missions-surviving-german-pows-seek-compensation-a-574180.html>

Sven Felix Kellerhoff. Mit bloßen Händen suchten deutsche Gefangene nach Minen. *Welt*, Berlin, 09-04-2016.

<https://www.welt.de/geschichte/zweiter-weltkrieg/article154152827/Mit-blossen-Haenden-suchten-deutsche-Gefangene-nach-Minen.html>

Naar [inhoudsopgave](#).

5 Roly Evans. Lessons from the past: the rapid clearance of denmark's Minefields in 1945. Geneva International Centre for Humanitarian Demining. Journal of Conventional Weapons Destruction. Vol. 22. April 2018.

<https://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=2817&context=cisr-journal>

6 Een film van de Deens/Nederlandse regisseur Martin Zandvliet.

<https://www.imdb.com/title/tt3841424/>

Zie o.a.: Nir Levitan. The untold horror of how Danes forced German POSs to clear mines after WWII. Haaretz, 15-12-2015.

<https://www.haaretz.com/.premium-movie-confronts-danes-with-an-untold-wwii-horror-1.5377084>

Andere Tijden, 2007

Terug naar *Andere Tijden*, 2007. In de begeleidende tekst op de site staat:

“Nederland lag na de Tweede Wereldoorlog bezaaid met mijnen, en de meeste daarvan lieten we ruimen door Duitse krijgsgevangenen. ***Andere Tijden ontdekte dat dit minstens tweehonderd Duitse levens kostte en eigenlijk tegen de regels was.*** Maar wat moesten we anders? Een totaal verdrongen dilemma, in *Andere Tijden*, donderdag, vijf voor half tien, Nederland 2.

Ruim tweehonderd Duitse krijgsgevangenen en meer dan vijftig Nederlandse militairen komen na de oorlog om bij het ruimen van mijnen. **Dat blijkt uit het televisieprogramma *Andere Tijden* dat donderdag wordt uitgezonden.**⁷

Geen ontdekking – *alles* wat in dat programma vertoond en gezegd wordt was al eerder en diepgaander uitgezocht en getoond. De schatplichtigheid aan die eerdere onderzoeken...

Andere Tijden, 2007: “Hoeveel slachtoffers er bij de Duitse Kriegsmarine zijn gevallen is niet precies bekend.”

Loe de Jong, 1995: “Aan hoeveel mannen van de *Kriegsmarine* zij het leven heeft gekost, is niet bekend”

Vanzelfsprekend ontbreekt bij *Andere Tijden* *elke* verwijzing naar eerdere bronnen, dus ook De Jong blijft ongenoemd. En uitgerekend deze uitzending behoort tot Ad van Liempts favorietste. Tsja.

7 Mijnen ruimen. *Andere tijden*, 5 april 2007. Research Carolien Brugsma. Research en tekst Yfke Nijland. Regie Hein Hoffmann. Eindredactie Ad van Liempt en Carla Roos.

https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/355/Mijnen-ruimen_05-04-2007

Reprise: 1ste Bataljon OVW Garderegiment Jagers

De eenheid van mijn vader⁸ was, voor de manschappen in oktober 1945 inscheepten om via Engeland naar Nederlands Indië af te varen, belast met de bewaken van een groep van deze onfortuinlijke Duitsers. Hij vertelde me er ergens rond 1992 over. Toen hij me dat vertelde, en ook over hoe dat er aan toe gegaan was (op het eind van een werkdag moesten de Duitsers inhaken, en werden zo over het die dag geruimde stuk strand heen en weer gemarcheerd, opdat alle niet getraceerde mijnen alsnog zouden ontploffen) had ik een *Aha!-Erlebnis* – want ik had hierover ooit eerder gelezen of gehoord – 15 jaar vóór die *Andere Tijden*-uitzending, vóór De Jong en vóór Hoffenaar.

Maar waar? Ik kan me het niet meer herinneren. Maar ergens in de jaren 1980-1990 moeten berichten over deze geallieerde oorlogsmisdaden – want dat waren het – al in de media zijn verschenen.

Naar [inhoudsopgave](#).

⁸ Ab Droog (1926-1999). Vrijwillig tolk bij Amerikaanse 1ste Leger, september 1944 – December 1944. Diende van januari 1945 tot hij in januari 1948 in Nederland, Frankrijk, Duitsland, Engeland en Nederlands-Indië bij het 1ste bataljon Oorlogsvrijwilligers (OVW) van het Garderegiment Jagers.

Kees Rockx. Een ransel met souvenirs. Eigen beheer, Goirle, [ca. 1995].

1 Bataljon Regiment Jagers. Indie-1945-1950.nl, [gezien 06-08-2019].

<https://www.indie-1945-1950.nl/web/1rj.htm>

Zie: foto-album van een militair uit deze eenheid:

<https://www.nederlandsekrijgsmacht.nl/images/Historische-tijdvakken/EerstebataljonOVV.pdf>